

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)

II науковий семінар

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.

Чернівці

Технодрук

2018

ОРГКОМІТЕТ

Добржанський О. В., д.і.н., проф. (*голова*)
Скорейко Г. М., к.і.н., доц. (*заступник голови*)
Чучко М. К., д.і.н., проф.
Пивоваров С. В., д.і.н., проф.
Михайлина Л. П., д.і.н., доц.
Возний І. П., д.і.н., проф.
Рідуш Б. Т., д.г.н., проф.
Мисько Ю. В., к.і.н., доц.
Грига В. В.
Буйновська Є. В.
Боднарюк М. І.
Калініченко В. А., к.і.н.
Ільків М. В., к.і.н. (*секретар*)

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей
II наукового семінару (м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.). – Чернівці:
Технодрук, 2018. – 109 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та раннього нового часу, а також охорони об'єктів археологічної спадщини, історичних реконструкцій і музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Тернопільської, Івано-Франківської областей, Києва, Львова, Ужгорода, Луцька, Кам'янка-Подільського, Будапешта.

© Науково-дослідний Центр
Буковинознавства, 2018
© Автори, 2018

Горбаненко С. Палеоетноботанічні визначення та аналіз контексту матеріалів з Комарова.....	34
Добрянський В. Чи було село Городок приміською зоною літописного Василева: історико-археологічний та топонімічний аспект дослідження.....	36
Добрянський В., Площанський П. Дослідження печери «Капличка» поблизу с. Зозулинці	40
Желага Д. Історія дослідження трипільських пам'яток етапу В І на території Середнього Подністров'я.....	42
Ільків М. Хронометричні прилади нового часу в Карпато-Дністровському регіоні за археологічними даними.....	44
Ільків М., Грига В., Ємчук В. Нове поховання епохи бронзи у Ставчанах на Хотинщині.....	46
Калініченко В., Ільків М., Пивоваров С. Підйомний матеріал княжої доби з урочища Замчище в літописному Василеві на Дністрі.....	48
Кушнір І., Швцов Д. Михайло Филипчук та Віктор Войнаровський – дослідники археологічних старожитностей Буковини	50
Мисько Ю. Впровадження інноваційних методів досліджень та збереження об'єктів культурної спадщини	52
Михайлина Л. Землеробство населення Ревнянського гнізда поселень заключної чверті I тис. н.е.	53
Мордовін М., Прохненко І. Товарна текстильна пломба міста Турне з околиць с. Зелена Липа.....	55
Москаль І. Поселення трипільської культури в околицях с. Карапчів	58

*Віталій Калініченко,
Микола Ільків (Чернівці),
Сергій Пивоваров (Київ)*

ПІДЙОМНИЙ МАТЕРІАЛ КНЯЖОЇ ДОБИ З УРОЧИЩА ЗАМЧИЩЕ В ЛІТОПИСНОМУ ВАСИЛЕВІ НА ДНІСТРІ

Одним із найбільш досліджених літописних міст XII – першої половини XIII ст. на території Середнього Подністрів'я є Василів. Перша згадка про місто зустрічається в літописі, коли описуються події, пов'язані з боротьбою князя Данила Галицького з угорськими військами літом 1229 (1230) р. Зазнавши розгрому від Данила з союзниками під Галичем, королевич угрів Бела (майбутній король Бела IV) рятувався втечею: «оттоуда же поиде король ко Василеву и перейде Днестрь и поиде ко Проуту». Наведене літописне повідомлення вказує на важливість цього міста. Очевидно, поблизу Василева в той час була переправа через річку та починалася дорога на південь – у землі Подунав'я та Угорщини.

Археологічні дослідження пам'ятки розпочалися ще в кінці XIX ст. Літописний Василів досліджували експедиції під керівництвом Р. Кайндля, Б. Тимощука, Б. Томенчука, С. Пивоварова. У результаті досліджень встановлено, що Василів складався з фортеці-дитинця (уроч. Замчище), торгово-ремісничого посаду (територія сучасного села) і передмістя.

Важливий матеріал було зібрано під час польових розвідок на території літописного Василева в уроч. Замчище у 2017-2018 рр. Асортимент знахідок представлений керамічними виробами, куди відносяться фрагменти посуду (горщиків, амфор), а також фрагменти керамічних полив'яних плиток з геральдичними зображеннями. Вироби із заліза представлені дещо пошкодженим наконечником лучної стріли. Фрагменти горщиків, які представлені вінцями, боковими стінками із заглибленим орнаментом з горизонтальних та хвилястих ліній на плічках і денцями, можна поділити на кілька типів за класифікацією М. Малевської. Більшість із виявлених вінець відносяться до типу II з різко відігнутих профілем назовні та скошеними краями. Даний тип був одним із найбільш поширеним у керамічному асортименті Галицько-Волинського князівства у XII-XIII ст. Він знайдений також у Галичі, Пліснеську, Ленківцях на Пруті тощо. Також були виявлені вінця, які за зовнішнім виглядом відносяться до типу IV – з круглим чи косо зрізаним краєм (рис. 1, 3). Показовим виступають також знахідки фрагментів амфор (рис. 1, 5-7), зовнішня поверхня однієї з яких покрита світлим ангобом (рис. 1, 5).

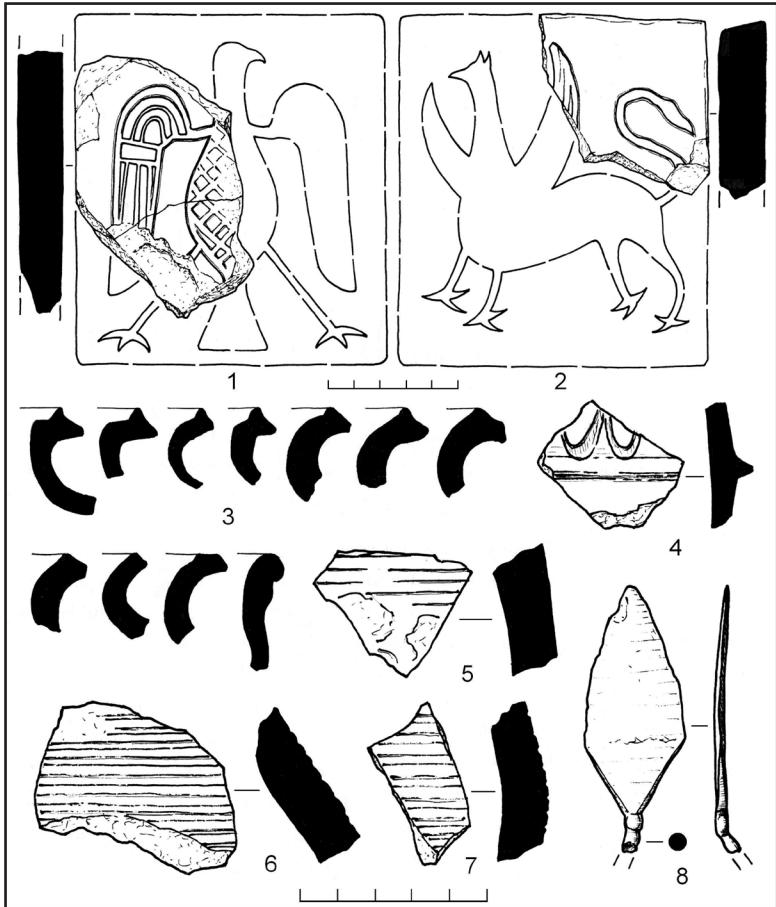

Рис. 1. Підйомний матеріал з уроч. Замчище в с. Василів.

Важливими є фрагменти керамічних плиток зі слідами рельєфних малюнків. На фрагменті першої з них зображено крило орла (рис. 1, 1). Знахідки попередніх років дозволяють стверджувати, що на плитці зображено орла в геральдичному положенні з розпростертими крилами. Голова на довгій шиї повернена вправо, тіло покрите перехресними лініями, які утворюють ромбічну сітку. «Орел у геральдичній позі», за М. Малевською та П. Раппопортом, зображував птаха, який був популярним у Візантії, а також слугував атрибутом імператорської влади. На думку О. Овчинникова, «геральдичний

орел» мусив мати розпростерті крила, а птах зі складеними крилами й розпущеним хвостом символізує голуба, тобто Святого Духа. На іншому фрагменті керамічної плитки зображений міфологічний звір – грифон (рис. 1, 2). Його зображення потрапило на Русь з Персії через Візантію, де слугувало охоронним символом мітраїзму. У християнській традиції грифон символізував василіска – смерть. Цікавою є знахідка залізного наконечника лучної стріли (рис. 1, 8). Його довжина – 7 см; ширина – 2,6 см; товщина – 0,2 см; довжина сторони – 4,3 см; довжина плечика – 2,4 см; параметри пошкодженого черешка – 0,3×0,6 см; упора – 0,4×0,5 см; маса – 11,1 г. За типологією О. Медведєва, даний наконечник варто віднести, очевидно, до типу 40 – ромбоподібні з упором і розширенням в нижній третині довжини пера. Період їх побутування – X-XIV ст. Означена форма виробу, а також аналогії, які знайдені у Колодяжині, Новгороді, Друцьку, дозволяють стверджувати, що найбільш масове їх поширення припадає на XII ст.

Таким чином, у 2017-2018 рр. був зібраний новий матеріал, який доповнює джерельну базу для вивчення минулого літописного Василєва в XII-XIII ст.

*Іванка Кушнір,
Дмитрій Швєцов (Чернівці)*

**МИХАЙЛО ФИЛИПЧУК ТА
ВИКТОР ВОЙНАРОВСЬКИЙ – ДОСЛІДНИКИ
АРХЕОЛОГІЧНИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ БУКОВИНИ**

У 2016 р. і 2017 р. у віці 60-и років не стало двох відомих українських археологів – Михайла Филипчука і Віктора Войнаровського, які зробили вагомий внесок у вивчення археологічних старожитностей Буковини.

Филипчук Михайло Андрійович народився 19 грудня 1955 р. в с. Потічок Снятинського р-ну Івано-Франківської обл. Після закінчення історичного факультету Чернівецького університету у 1982 р. почав працювати у Чернівецькому музеї народної архітектури та побуту, де очолив археологічну експедицію із дослідження слов'янської садиби X-XI ст. у с. Коростувата. В 1987 р. став науковим співробітником відділу археології Інституту суспільних наук Академії наук УРСР у Львові, а з 1999 р. перейшов працювати до Львівського національного університету ім. І. Франка. У 1996 р.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей II наукового семінару

м. Чернівці, 6 грудня 2018 р.

Комп'ютерна верстка – *В.А. Калініченко*

*На обкладинці: поштівки кінця ХІХ – початку ХХ ст. із зображенням руїн
Цецинського замку в Чернівцях і Хотинської фортеці, а також знахідки з
археологічних пам'яток Чернівецької області.*

Підписано до друку 15.11.2018. Папір офсетний. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 6,04. Зам. № 30. Тираж 100 прим.

Видавець та виготівник: ПВКФ «Технодрук»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.

58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85